

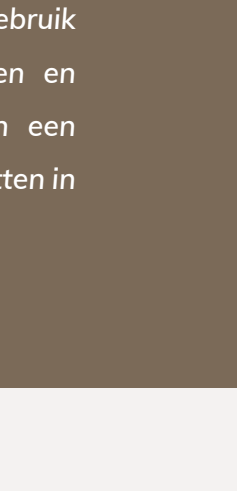
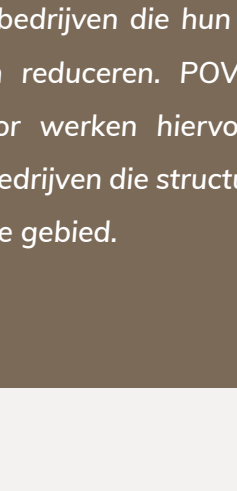
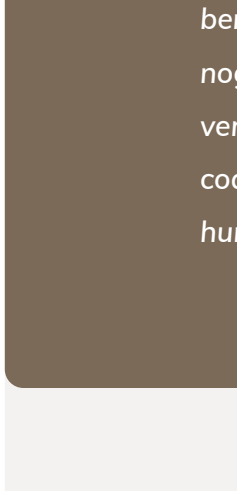
Resultaten Onderzoeksagenda Varkenshouderij 2017 - 2020

In de Onderzoeksagenda Varkenshouderij 2017 - 2020 zijn thema's opgenomen die van belang zijn op het gebied van gezondheid en dierenwelzijn. Niet alleen vanwege maatschappelijke wensen, maar vooral ook vanuit de eigen wens als varkenshouderij voortgang te boeken op onderwerpen als lange staarten, reductie antibioticagebruik, bigvitaliteit en intacte beren. Want deze onderwerpen dienen niet alleen het maatschappelijk draagvlak voor de sector, ze dragen ook bij aan **diergezondheid en -welzijn** en de **rentabiliteit** van het varkensbedrijf.

In dit document presenteren partners van de Onderzoeksagenda welke stappen de afgelopen vier jaar zijn gezet en tot welke resultaten dit heeft geleid. Met speciale aandacht voor de intensieve samenwerking en betrokkenheid die sectorbreed is ontstaan bij de uitvoering van de Onderzoeksagenda Varkenshouderij. Een resultaat waar de hele varkenshouderijketen de vruchten van kan plukken.

'Ik ben trots op de opzet, de uitvoering en de resultaten vanuit de Onderzoeksagenda varkenshouderij in de afgelopen jaren. Hiermee hebben we als keten laten zien samen de schouders te zetten onder verdere verduurzaming van de sector en het continue verbeteren op maatschappelijke thema's. De Nederlandse varkenshouderij is toonaangevend en dat willen wij graag blijven.'

Linda Janssen, voorzitter POV

Reduceren antibioticagebruik

Antibioticagebruik meer dan gehalveerd

Het antibioticagebruik in de varkenshouderij is in 2020 al met 61% gereduceerd sinds 2009. Varkenshouders, dierenartsen en voeradviseurs hebben hier samen voor gezorgd. De SDA en het ministerie van LNV constateren dat veel varkensbedrijven het doel van aanvaardbaar antibioticagebruik hebben bereikt. Ook is er hulp beschikbaar voor bedrijven die hun antibioticagebruik nog niet voldoende en blijvend kunnen reduceren. POV, dierenartsen en vertegenwoordigers uit de diervoersector werken hiervoor samen in een coachingstraject. Zo bewegen en de laatste jaren hebben die structureel hoog zitten in hun antibioticagebruik ook naar het groene gebied.

Route naar een lager antibioticagebruik

Het antibioticagebruik in de varkenssector is sinds 2009 met 61% gedaald. Daarnaast is het gebruik van antibiotica die cruciaal zijn voor het gebruik bij mensen, vrijwel tot nul gereduceerd. De varkenssector laat hiermee zien veel waarde te hechten aan een verantwoord gebruik van antibiotica, zodat resistentie bij mens en dier zo veel mogelijk wordt voorkomen. Het grootste deel van alle varkensbedrijven (ongeveer 75%) bevindt zich in het (goede) streefgebied van de Autoriteit Diergeneesmiddelen (SDA). Dit is bereikt door de gezamenlijke inspanning van varkenshouders, dierenartsen en voeradviseurs. Een geweldige prestatie!

Er zijn nog bedrijven die zich in oranje of rood gebied bevinden. Hen lukt het nog niet (voldoende) het antibioticagebruik te verlagen. Voor die bedrijven ontwikkelde POV, dierenartsen en vertegenwoordigers uit de diervoersector een routekaart die naar minder antibioticagebruik leidt. Uit deze routekaart blijkt eens te meer dat een gezamenlijke aanpak met veehouders, dierenartsen en andere erfbedrijvers het beste werkt.

Route naar een lager antibioticagebruik

"De kracht van de onderzoeksagenda is dat de varkenssector zelf aan de slag is gegaan met antibioticareductie voordat het verplicht wordt. Door vooruit te lopen op de regelgeving, worden ideeën beter gedragen en stappen sneller gemaakt."

Karien Koenders, dierenarts Linjeshof

De grafiek laat het dalende antibioticagebruik in de varkenssector vanaf 2009 zien. Sinds die tijd is het gebruik met 61% verminderd.

We staan er goed op bij LNV

Volgens SDA en het ministerie van LNV is bij veel varkensbedrijven het reductiedoel bereikt. Omdat zieke dieren altijd behandeld moeten kunnen worden, gaat de SDA uit van 'aanvaardbaar gebruik'. Dit betekent het antibioticagebruik en helpt mee aan het integraal verbeteren van het gezondheidsmanagement.

Coaches begeleiden bij reduceren antibioticagebruik

Een klein deel van de varkensbedrijven heeft nog een te hoog antibioticagebruik volgens de normen. Coaches helpen hen de oorzaak te achterhalen en het bedrijfsmanagement te verbeteren. Zodat deze varkensbedrijven binnen afzienbare tijd toch structureel in het groene gebied van de SDA terecht komen. Uiteindelijk willen we het aantal rode bedrijven halveren en focussen op een nog betere diergezondheid op de varkensbedrijven.

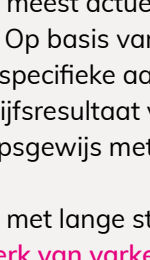
"Het ministerie van LNV heeft grote waardering voor de behaalde reductie, die door veehouders, dierenartsen en adviseurs samen is bereikt. Wij zetten ons hier dan ook graag, samen met hen, verder voor in."

Gineke Hoogveen, Ministerie LNV

Vervolgstappen

Voorbeeld

Nederland staat er in zijn totaliteit goed op en loopt voorop in de antibioticareductie in vergelijking met andere Europese landen. Het hier ontwikkelde en gehanteerde "Dutch model" is zeer verrijnd en zorgt, samen met de groenwaarden van de SDA, voor duidelijkheid voor zowel de autoriteiten als de varkenshouders. Dit zorgt ervoor dat de Europese wet- en regelgeving Nederland als voorbeeldland zien wat betreft antibioticagebruik in de varkenshouderij. Het daadwerkelijke gebruik is nu nog moeilijk te vergelijken met andere landen. Nog niet overal wordt het antibioticagebruik zo secuur geregistreerd als door de Nederlandse varkenshouders.

Intacte staarten

Intacte staarten

Het streven is dat in 2020 het couperen van biggenstaarten niet meer nodig is. Dat betekent dat tegen die tijd het dierenwelzijn van varkens onder controle moet zijn zodat het welzijn van de dieren niet in het gedrang komt. Dat is makkelijk gezegd dan gedaan. Bijten leidt tot aantasting van diergezondheid en dierenwelzijn. Het bijten in staarten, maar ook in oren en flanken, is een gevolg van diverse factoren. Daarom is een integrale aanpak van het bijtgedrag nodig. Daar heeft de onderzoeksagenda zich op gericht.

"Om bijtgedrag te voorkomen, is het tijdig signaleren van ongenoegen bij de varkens van belang voor de manier handelen om het ongenoegen weg te nemen. De snelle waarop de varkensstaart beweegt, geeft vaak aan of er wel of geen ongenoegen is."

Anita Hoofs, onderzoeker dierenwelzijn Wageningen Livestock Research

Aanpak intacte staarten

Europees wordt er samen gewerkt in de harmonisatie van de aanpak van de bijtproblematiek. Landen als Denemarken en Duitsland hebben ook al stappen gezet om het bijtgedrag onder varkens in kaart te brengen en het bewustzijn bij varkenshouders en hun adviseurs rondom dit thema te vergroten.

In Nederland is een risicobeoordeling van het bijtgedrag bij varkens ontwikkeld; de welzijnscheck varkens. De check is ontwikkeld door Wageningen Livestock Research samen met de POV, het Ministerie van LNV en ketenpartners, waaronder dierenartsen, fokkerij en vertegenwoordigers uit de diervoersector. Deze welzijnscheck is gemaakt op basis van de meest actuele kennis uit onderzoek en praktijk en getest op dertig varkensbedrijven. Op basis van de uitkomsten kunnen varkenshouders en adviseurs besluiten bedrijfspecifieke aanpassingen te doen die het dierenwelzijn, de diergezondheid en het bedrijfsresultaat verbeteren. Het plan is dat varkenshouders op termijn verantwoord en stapsgewijs met couperen kunnen stoppen.

Hoe is het mogelijk varkens met lange staarten te houden? Om deze vraag te beantwoorden is een netwerk van varkenshouders gestart met onderzoek hiernaar. Zij delen hun kennis en ervaring en creëren hiermee nieuwe kennis over de mogelijkheden en onmogelijkheden van het houden van varkens met lange staarten. Ten slotte is een brochure hokverrijking als hulpmiddel gelanceerd.

Resultaten tot nu toe

Tips en adviezen

Rondom de welzijnscheck varkens is een website gebouwd. De welzijnscheck varkens. Deze bevat naast de online tool ook tips, adviezen en aanbevelingen om de risico's op bijtgedrag bij varkens te verminderen. Tevens geeft het een format voor een plan van aanpak hoe een varkensbedrijf stap voor stap het dierenwelzijn kan verbeteren.

"Met de welzijnscheck kijk ik met een helioprofview naar het eigen bedrijf. Het vergroot het bewustzijn. Dat bijvoorbeeld het welzijn van de drinknippels al bijdraagt aan het controleren van de varkens."

Mark Vossen, zeugenhouder in Heibloem

Welzijnscheck onderdeel IKB's

De welzijnscheck is per 1 juli 2020 in de voorschriften van de twee varkens-IKB's kwaliteitsystemen opgenomen. Het betekent dat bedrijven met varkens vult jaarlijks de check in. Dit geeft nu derhalve voor jaren inzicht in hoe het dierenwelzijn op een gebied zich ontwikkelt.

Samenwerking met erfbedrijvers

Samenwerking bij het invullen van de welzijnscheck en doorpakken op de uitkomsten is essentieel en waardevol. Door de welzijnschecks samen met adviseurs in te vullen, wordt de tijd genomen om de vragen te beantwoorden. Een varkenshouder heeft niet de antwoorden op alle vragen parat, de adviseurs kunnen hierbij helpen. Op deze manier kunnen de betrokkenen van elkaar leren en kunnen varkenshouder en adviseurs op één lijn komen. Daarnaast: ben je samen kritischer dan alleen en dit heeft invloed op de kwaliteit van de uitkomsten van de welzijnscheck.

Brochure hokverrijking

Hokverrijking toepassen is een van de managementmaatregelen die nodig is om bijtgedrag te voorkomen. De brochure Hokverrijking Varkens van Wageningen UR geeft informatie over welk materiaal effectief is, hoe en wanneer een varkenshouder de varkens het beste dit materiaal kan geven en welk materiaal praktisch toepasbaar en betaalbaar is.

Verdienmodel

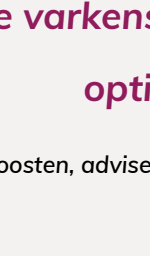
Varkens met lange staarten houden kost meer tijd en geld. Onder andere door extra arbeid door controle en ruwvoerverstrekking. Maar ook extra kosten door een andere hokrichting en de aanschaf van hokverrijking. Het terugverdienen van deze meerkosten in de markt was een punt van aandacht binnen de onderzoeksagenda en zal dit de komende tijd ook blijven.

Praktijknetwerk varkenshouders

Een groep van 15 varkenshouders is gestart met het stapsgewijs stoppen met couperen van staarten. Zij krijgen intensieve begeleiding van een speciaal team van deskundigen uit onderzoek, diergezondheid, fokkerij en voeding. De betrokken varkenshouders hebben ervaring opgedaan met lange staarten, met wisselend resultaat. Een belangrijke ervaring nu is dat snel ingrijpen - langer staarten, maar bij een knelpunt - helpt. De kennis die het praktijknetwerk ontwikkelt, is toepasbaar voor de gehele sector.

Vervolgstappen

→ Welzijnscoaches
De POV werkt in samenwerking met Wageningen UR aan het ontwikkelen van welzijnscoaches. Dit zijn deskundigen die hun sporen hebben verdiend in de varkenshouderij. Zij willen hun kennis inzetten door varkenshouders te begeleiden, die stappen willen zetten in het verder optimaliseren van het dierenwelzijn en het verminderen van bijtgedrag in de stal.

Bigvitaliteit

Zorg voor jonge dieren

Eén van de speerpunten van de POV onderzoeksagenda bestaat uit het verbeteren van de bigvitaliteit en daarmee het terugdringen van bigvitaliteit. Dit is van belang voor het maatschappelijk draagvlak, dierenwelzijn, werkplezier en het rendement van een bedrijf. Sterkere biggen hebben in alle opzichten voordelen, waaronder een hogere gezondheid en welzijn, lager antibioticagebruik en goede afzetmogelijkheden. Om dit te bereiken was er in de onderzoeksagenda onder andere aandacht voor het meetbaar maken van bigvitaliteit in de stal en voeding.

Gezonde biggen

Varkenshouders hebben er belang bij dat dieren vitaal en gezond zijn vanaf de geboorte. Gezonde biggen die probleemloos opgroeien, zitten goed in hun vel en dragen bij aan een goed bedrijfsresultaat. Dit is de reden dat bigvitaliteit onderdeel is van de onderzoeksagenda.

De POV ontwikkelde samen met varkenshouders, dierenartsen, fokkerijdeskundigen, vertegenwoordigers uit de diervoersector en andere stakeholders een checklist bigvitaliteit, protocollen en de bigvitaliteitsindex. Daarnaast helpen een brochure over zeugenvoeding en de betrokkenheid van een focusgroep van erfbedrijvers via de gespecialiseerde zorg en arbeidsinzet rond het geboorteprocess en in de eerste levensdagen van de biggen.

"Wat ons betreft is een goed verzorgd dier, waar goede bigvitaliteit onderdeel van is, de kern. De checklist bigvitaliteit is een handig middel om er als varkenshouder voor te zorgen dat je de zorg voor je dieren - en in het bijzonder de biggen - blijft aanscherpen."

Rick Königskramer, Hoofd Varkens Franssen Geerits

Resultaten

Checklist bigvitaliteit

Om als varkenshouder succesfactoren en eventuele verbeterpunten in de kraamstal inzichtelijk te kunnen maken, ontwikkelde de POV in samenwerking met Wageningen Livestock Research en dierenartsen de 'checklist bigvitaliteit'. Dit is een praktische lijst met diverse succesfactoren voor een betere bigvoeding op het bedrijf. Met hulp van de dierenarts en voeradviseur, maken varkenshouders gebruik van de protocollen en tips die helpen bij het opspakken van verbeterpunten. De focus van de checklist ligt op een goede gezondheid, management, huivesting en in de kraamstal, opvoeding en huivesting van guste en dragende zeugen, en huivesting van de jongen.

Brochure voeding

Wageningen UR ontwikkelde een brochure die praktische handvatten geeft voor voedingsbehoefte van de zeug in relatie tot bigvitaliteit. De tot nu toe versnipperde kennis is hiermee toepasbaar gemaakt voor varkenshouders in de stal en erfbedrijvers.

Vervolgstappen

Kengtal bigvoeding
Om de bigvitaliteit beter meetbaar te maken, is de volgende stap om een kengtal voor bigvitaliteit te ontwikkelen, de bigvitaliteitsindex. Dit kengtal maakt het mogelijk dat een varkenshouder de prestatie van zijn of haar bedrijf kan vergelijken met die van andere bedrijven. Met behulp van de checklist en protocollen kunnen vervolgens succesfactoren en eventuele verbeterpunten in kaart gebracht worden.

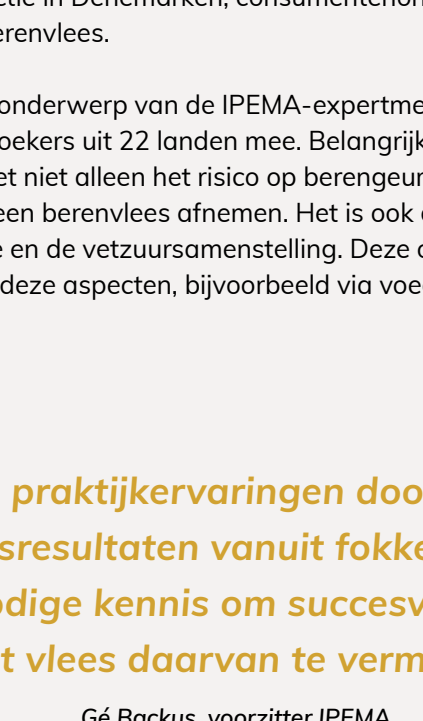
Het plan is de toepassing van de ontwikkelde hulpmiddelen (checklist, brochure etc.) in de varkenshouderij te vergroten door opgedane kennis meer de stal in te brengen. Daarnaast wordt een beslismodel ontwikkeld, waarmee varkenshouders kunnen achterhalen welke bedrijfsprocessen verbeterd kunnen worden om zo de bigvitaliteit te verbeteren.

"Op deze manier kun je ook gaan benchmarken tussen verschillende bedrijven en door deze datagestuurde manier van werken kan de varkenshouder uiteindelijk de bigvitaliteit optimaliseren."

Arno Joosten, adviseur reproductie bij Topigs Norsvin

Geen of verdoofde castratie

Intacte beren nu en in de toekomst

Het in de markt zetten van intacte - niet gecastrate - beren is al jaren een Europees streven. De volgende onderwerpen zijn de afgelopen jaren de revue gepasseerd: marktacceptatie van berenvlees, het voorkomen van berengeur via fokkerij en voeding, de detectie van berengeur aan de slachtlijn en onderzoek naar de succesfactoren voor het houden van beren. Nederland is een voorloper op het gebied van het houden van beren, maar een deel van de internationale markt is nog niet klaar voor alleen berenvlees. Daarom wordt een deel van de Nederlandse varkens nog gecastrate, met verdoofing en napijnbestrijding.

Er zijn meerdere manieren om biggen te verdoofen bij het castreren. Europese landen maken gebruik van verschillende technieken. Met de partners in de onderzoeksagenda is ingezet op de acceptatie van deze manieren en op het creëren van een gelijk Europees spelveld.

Daarnaast is de POV via de onderzoeksagenda betrokken bij IPEMA, een groep internationale experts op het gebied van het houden van beren. Dit helpt om de kennis over dit onderwerp te vergroten en up-to-date te houden.

Resultaten

De Nederlandse varkenshouderij heeft de website boarsonthway.com gelanceerd. Het doel is om castratie van mannelijke varkens in de EU te beëindigen. Dit is geen makkelijke opgave. Van belang is dat de relevante inzichten en kennis over het houden van intacte beren en het verkopen van het vlees daarvan vanuit heel Europa wordt verzameld. Dat gebeurt op boarsonthway.com. Onder andere zijn hier de best practices van varkenshouders en een reeks onderzoeksresultaten te vinden. Zoals onderzoek naar de invloed van de voersamenstelling in de reductie van berengeur, onderzoek naar geurdetectie in Denemarken, consumentenonderzoek in Balkan-landen naar de acceptatie van berenvlees.

Marktacceptatie was het onderwerp van de IPEMA-expertmeeting in september 2020. Hierin deden 30 onderzoekers uit 22 landen mee. Belangrijke conclusie uit deze expertmeeting was dat het niet alleen het risico op berengeur is waarom afnemers van varkensvlees liever geen berenvlees afnemen. Het is ook de kwaliteit van het vlees, waaronder het vetgehalte en de vetzuursamenstelling. Deze onderzoeksresultaten bieden de mogelijkheid te sturen op deze aspecten, bijvoorbeeld via voeding en fokkerij.

"Het delen van praktijkervaringen door varkenshouders en onderzoeksresultaten door fokkerij en voer zorgt voor de broodnodige kennis om succesvol beren te houden en het vlees daarvan te verkopen."

Gé Barkus, voorzitter IPEMA

Vervolgstappen

→ Factsheets
Om de beschikbare kennis over beren houden naar de praktijk te vertalen, ontwikkelt IPEMA speciale factsheets. Factsheets met onderwerpen als voeding, fokkerij, management. De factsheets staan op www.boarsonthway.com.

→ Actuele kennis
Er moet meer informatie beschikbaar komen die geschikt is voor retailers. Dat kunnen artikelen in vakmedia zijn of het aanbieden van netwerken zodat retailers toegang hebben tot de kennis van de varkenshouders. Het is belangrijk dat de kennis van deze disciplines wordt gedeeld en gebundeld. Met als resultaat praktisch onderzoek, waarvan de resultaten toepasbaar zijn in de praktijk en door alle partijen gedragen worden.

Tenughetoonde kan gezegd worden dat de samenwerking geslaagd was voor alle partners in de Onderzoeksagenda Varkenshouderij. Het opbrengen van resultaten en de tools die zijn ontwikkeld onder de vlag van de Onderzoeksagenda Varkenshouderij.

Actieprogramma Vitale Varkenshouderij
Alte tijden's kan de Onderzoeksagenda Varkenshouderij zijn onderdeel van het Actieprogramma Vitale Varkenshouderij. Daarmee blijven deze onderwerpen onder de aandacht en in ontwikkeling voor nu en in de toekomst.

